

**Siisaaxon do Janxa:
Tagaaxun Joppeye
a do Xiisa Tananu
Nan giri Saako Banjugu Sunbunu**

**«Sissakho et Jankha: Le Début des Forgerons
et d'autres Histoires de la Tradition Orale Soninkée»
Racontées par Sacko Banjougou Soubounou**

SIL

Mali

Siisaaxon do Janxa: Tagaaxun

Joppeye

a do Xiisa Tananu

Nan giri

Saako Banjugu Sunbunu

**«Sissakho et Jankha: Le Début des
Forgérons**

**et d'autres Histoires de la Tradition
Orale Soninkée»**

Racontéés par Sacko Banjougou Sounbounou

Langue: Soninké

Type: Livre de Histoire traditionnelle

Dessein: SIL Caméroun

SIL

Kayes, Mali

Titre: « Siisaaxon do Janxa: Tagaaxun
Joppeye a do Xiisa Tananu»
(«Sissakho et Jankha: Le Début des
Forgérons et d'autres Histoires de la
Tradition Orale Soninkée»)

Première Edition

Auteur: Sacko Banjougou Sounbounou
de Touroungoumbé, Kingui Diawara, Mali

L'Association SIL

BP 195

Kayes, Mali

Août 2004

Safandi Yinme

Roraqe	2
Tagaaxun Joppeye	4
Nanxoorodulle	33
Sumaaye Jinme	37

Roraqe

Alla ma fo toxo seren da bire a ga da haqilen sugand'a danja.

Kuudo seren n'i lenki dunan ja du da xunbane kaanataaxaade yi, a nan siri an n'an daarun tu. Ken moxo saanan ya ni, duna xannun muurunden fedden, SIL, ga d'a njanniya na tagadunma, Saako Banjugu Sunbunu, taaxundi. Baawo sooninkara danben d'a naamen tangandaanon ga ni sooninkara jaxamalanun ya, a ken n'o maaba ti masalan lamaanu yi bakka tuwaaxu be sawunten g'a maxa sooninkara danja.

Ku saabu da, ke kitaabe wa riini o tuyindi gannin xase, mareyi xaxacce do kanda bure yogo yi. Ken xiisa n'o tuyindini tunkanyugu yaadante yogo ya tooren ja. Ken toxon ga ni Soxoode Siisaaxo.

Ken marayi xaxacce ga giri tagon kanma moxo be, kitaabe ke w'o xibaarini ken xa yi. Ma ke xiisa ga r'o tuyindi ke be ga da tagon su ja Saaxon tagon xallu yi. Soora wa jiini ke kitaabe noxon ja, a ga dullu jangu fin koono, ken ga Saaxolankon tallan tojondi tagadu noxon ja.

Ken dangi falle, a wa Sumaaye Jinme do tagon kuttun kafimoxon koono o danja, bire be a ga ji

jinnaaxun ɗa. Tagadunmanun ga bireene do tagon ɗa moxo be, a do be su sigan ga ɗi ke be y'i funen da, ken xa nta toqo falle yi ke kitaabe noxon ɗa.

Kitaabe ke noxon ɗa xadi, Saako Banjugu Sunbunu da tagon burujun do n'i follaqun fatanfansi, na taganjanmu fano ku naxati xa bangandi o danɗa.

O na tagadunma ke nawaari, nawaarinde be xenpa ga nt'a yi. Sooninkon ti: «Saado sere ga si tuunu, ma an ga fere tuunu, an n'an yinme tu fina.» Ayiwa a ken d'i yinme tu, na du tuyindi tanan ɗa, na tanan xa tuyindi. Sunbunu ke, an do kuufande!

Xa soro beenu ga da tagadunma ke masalanɗundi ti SIL ɗaamariyen ɗa, kun ni Muusa Dalla saranbunu, a do Manmodu Sita Saranbunu ya yi, Xuusaane Gidimaxa.

Tagaaxun Joppeye

Janmun ga joppe konni ke be yi tagadu, ken ni Taga–Fana Tangawaaru ya. A fillandi, Taga Filla Kuruso. A sikkandi, Annabintage Dunfayilo. Naxatandin ya faayi Gooriben Tage.

Janmu ke dangiyen falle, danben ga koni tage be yi, ken ni Nege Silima ya. Nege ke i wa tini a da «Tuure Saama». Ji gumen ya ni Xayamanga. Xa a ga giri Xayamanga a ga r’o ku maxa Baaraago tonbonjen kanma, o da Saama ke wara. O t’a da «Tuure Jarafa». Toxo ke be ga ji xill’a yi Xayamanga, i ga tini a da «Nege Silima», o d’a xa wara. O t’a da «Banbure». Tagadunmanun yan da ke k’a yi a tuyinten na ti ke xa ya.

Baano joppe danben koono ken tage ya. A t’a da Allandanka ni Madifariba, a do Duwalla Gede Tanba Jungunte, a do Maran Maxa, a do Mari Sanpaano g’i kaanun ɗa Xindeega, a do Maamadi Lagere g’i kaanun ɗa Jisennu. I ma ni Tenen Siisaaxo. Faaben ni Fara Nege. Diɗa ni ken Tage Kuyaana Sallikiye. Diɗa ni ken Tage Kuyaana Suumikiye. Danbi Yasaara Yugujanraga, Danbi Yansaara Yugujantooqa, Yugujanɗun Lagan w’a danɗa Gaasa. Jootinton

ragan w'a da Banmulle. Koroti Nanjun raga w'a da Noganminna. Banbara Waalin raga w'a da Taganjibolle Kattakoro Jegibe. O ti Wuyalla do botonton tanmi, i xa tare, i tatti Wangare. I girimiccen nuranxon, follaqun tanmi nooginte Bongo Laaji. Gurudaaru do Arudunkaanu dokkon ya na Xosonnexe wuunu. Bunne Besu Tagadunma, t'a wa Fanenkalla. Bunne Besu Tagaroxe Dunma, ti a xa wa Fanenkalla. Naataxe Sira Sooma, Misoonen do Maama Daali sugi. Misoonen do Maama Daali, Fanenkalla.

Janke Fankadunke, ken yan butu ganni. A d'i kuutu gotten ya xata, a ti a na tage rag'i ke da Wayinne. Xa faaben ni Marunkurusa Tage Banbure, a wa saqa Jugurubeje. Banbure da yugo raga ganni, yugu raganten xa da yugo raga. A ti i n maxa i wara maaren kitten di. A ti lenburaaxu fe. Banbure da tanjikke renme saara. Yugun sooman ni Manmadu Laafan Tuure. Faaben ni Marumise Banbure. A wa saqa Yuuribeje. Yaxarun sooman ni Sondonminne Suminata Tuure. A wa saqa Jangedo. A kara a ma falle toxo. Kuta Tuure wa Fonjoori. Faaben ni Banbure a wa saqa Yuuribeje. Banna Takko Tuure a wa Boyikare, faaben ni Banbure a wa saqa Yuuribeje. Kame na goro kure da, a nta goro dunman kure da. Hawa Jangunne a xa wa saqa Jagibe. Hawa Janginne Maxanmisaane Tuure a wa saqa Jagibe. Sandariyan Tuure a wa Jagibe. Sandariyan Maxanmisaane Tuure

a xa wa saqa Jagibe. Dikkiken Tuure a wa saqa Jagibe. Dikkiken Maxanmisaane Tuure a wa saqa Jagibe. Maraamu Tuure a wa saqa Jagibe. Maraamu Maxanmisaane Tuure a wa saqa Jagibe. I ti an ga na ku konɗu me ko Madifaraba do Dungufaraba Tuure kisimerun da ganni, i w'an wuttu jiiɗe n'an setundi kanmu.

Banbure tanjikken renme, i ga taxandi konpon raqu beenu i gabun ya ni. Xa karago ke be ga ja yugo kun konpon raqu ku ni sikko ke ya. Karago fana, ken toxo kuɗi jan fanan ɗa o t'a danɗa «Tuure Jarafa». Karago fillandi o t'a danɗa «Tuure Yaaresi», karago sikkandi o d'a kuɗi nan t'a da «Tuure Dukome», Banbure renyugun taxandi ku konponraqu sikki ya. An ga d'a mugu i ga ti «Bunnatanko» i na do Banbure ren yugu ku konpon raqun ya. I ga ti «Saamuga», ren yaxaru ku tanmi do karagon ga da renmu beenu saara kun ya ni Saamuganko. Tagan kophon raqe ke su fankan burujun ni ke ya. I ga tini «Bunnata do Saamuga» a maanan ni yere ya.

Non dangi falle sooninken renmen su yan baana ku xillu di tagen ya ga n'an ɗa. O ga kuɗi janmu be tana koono, ken ni Baganne Yugu Baane a do Faate Sira Sooma, Faaten Leexuraganken do Faate Sira Sooma. Tumaani ma toxon ya ni Kingi Jaaxasiriganke Darame Sollori Naagume Baru, Baawuri ni n ke tagen ya yi Teereega Follega. Xaranxarun wa saqa Sappo, Nanma Jukkuuru wa

terene Naamunke Janxa. Boyi Kan faaba ni Tanba Bija Janxa Boyi Kan Mallentere. A xa faaba ni Bija Janxa. Tanba Bija Janxan faaba ni Tanba June Janxa, Tanba Fune Janxa faaba Tanba Doodo Xulle Janxa, Tanba Doodo Xulle Janxa faaba ni Tanba Maxan Xulle Janxa, Tanba Maxan Xulle Janxa faaba ni Tanba Maxan Legere Janxa, Tanba Maxan Legere Janxa faaba ni Xanaaga Tagon Jonje, Nan Gumunke Janxa, Xanaaga Tagon Lagere Nan Gumunke Janxa. Musaqan do sittafan do sirin daga Gurumaga Manga yi kaanun di Tirimaga Jange Kumu Jerexe, Jerexe Kumu Janjo. Janjon Tinmaanan na xo Dibaaga. Diba ya do renmun nan kiiti Manimoni, Diba ya do renmun nan kiiti Sansagura. Diba Yugu Baanen w'o ku danja Xanaaga, Diba Yataanan w'o da Xonnanga. Birigan tunken do Kara Manga tage ni ken tage xa Fanjumene Fanjume Kumu Yaatamandomo Tunka Dunbe wa giri Maagu. Xa Tunkanne d'i kuren Xamelu Xere Gaani, Jerexen Jere Musa Kame ni ken tage Fidun Kame Manjaba. Musa Kame ni ken tage Fi Dun Kame. Saare Yaari Tage Yari, Yaari Senbento. Furun Tuppun wa Gurudon na ganni, si ga ma kara a na xirixe wutu. Karan Tage Jolle Bure Turo. Xirisinne ga ma kara a na Xigiji Miso, Karan Tage Jolle Bure Turo. O ti: «Kome wa nonono Tugeye da Janbannaara, xa farun wa minni Tugeye da Janbannaara.» O ti: «Kome wa nonono Tugeye da Janbannaara xa naanun wa minni Tugeye da

Janbannaara.» O ti: «Kome wa noŋono Tugeye da Janbannaara, xa sugun wa minni Tugeye da Janbannaara.» O ti: «Kome wa noŋono Tugeye da Janbannaara xa jaxon wa minni Tugeye da Janbannaara.» O ti: «Kome wa noŋono Tugeye da Janbannaara, xa siinun wa minni Tugeye da Janbannaara.» O ti: «Kome wa noŋono Tugeye da Janbannaara, xa kinu gottun minni Tugeye Janqa ya da Janbannaara.» O ti: «Kome wa noŋono Tugeye da Janbannaara xa tanmu gottun minni an ma Tugeye Janxa ya da Janbannaara.» O ti: «Janbannaara Gunbu Nanje Tugeye Janxaraganke, Karanne Duwa Jaabi, Naarunqe do Sitaqe, Sitaqe do Naarenqe.» Yinbin giri Bijibiji a ma kara ma Gantoxola, Gantoxola kara bannan wa birene. Yinbin giri Gantoxola a ma kara ma Bijibija, Bijibija kara bannan wa birene. Naarenqe do Sitaqe kare, a do Kajaqe do Haraxatte kare, Janbannaara kare, Sunbununguufa do Waalinguufa kare, o d'a ken kuuni nan t'a da «Janxa Sama Jaari». An ga na ke xara m'an ga d'a tu nan ti naxamalaaxu a joppe ti tunkanlemaaxun ya. O ga ti ke tage be da saasa «Janxa Samajaari, Janxa Mulla Baane, Janxa Boyigille», karen ya ni. Buyaagi konpen ya ni. A bogu Buyaagi Janxa ya di. Yere d'o ga tini a xa da «Samajaari», a kupinden n'o maxa Janxa Boyigille ya. Niiman Karen do Niima Xonnanjin Kare. Gell'axa nda bara kun maamo, o na ti «Yara Tage Maaganke,

Sooxe Tage Maaganke, Buso do Gasi Kaarega
Kingiranke, Yaxarin Baane Gasi Kaarega Kingiranke.
Gasi faaba ni Aali ya, Aali faaba ni Aali Maraamu, Aali
Maramu faaba ni Tanɗuma, Tanɗuman faaba
Xereɗaɗaado, Sire Sooma do Tanba Jungunte Maran
Maxa, Xademuru dag'i danɗa ni Maran Maxa,
Tigitonda da do Soxona Xerannaxe yi kaanun ɗa
Finjonɗu Joome, dinmun lageren ni an maama
Abudallayi Kaarega. Abudallayi faaba ni Tanba
Kaarega, Tanba Kaarega faaba ni Buubu Kaarega,
Bubu Kaarega faaba ni Miina Binnen do Kusaaraga
Gojanbantalla Kaanu Fodo Sanpo Digi Jaaje Gaxunne
Santalla, Xenberen do Xentenbere, Sitiqe Sillenxuso
Ma Setta Maɗo. Gunnemaxan sin but'i da ganni
Lungo, i da Mansa Tirin renmen yax'a da Tiringa. O
ku d'a do Manga goden xense, o ti Kanuxosi na ke
tage, Kanuxo Lungoosi. Gunne Maxan sin but'i da
ganni Lungo, a da Mansa Tirin renme yaxi Tiringa, o
d'a do Manga kanɗen xense, o ti Kanuxesi na ke
tage, Kanuxe Lungoosi. O ti: «Raheta menjannun
lagan w'i da Muntu, i ga nta Guuxo i wa Fasuwaaro.»
O ti «Yara Tage Maaganke Bu Banna, Sooxe Tage
Maaganke Bu Banna. Jongelin Tage Maaganke Bu
banna, Jongeli Xonte Tage Maaganke Bu Banna. Gesi
Tage Maaganke Bu Banna, Gesi Kaarega Tage
Maaganke Bu Banna. Alahajin Tage Maaganke Bu
Banna, Alahaji Sankansigan
Tage Maaganke Bu Banna.» Xa Yara Tagen kaarini

minna do minna baane? A wa kaarini Kore. Karan foorun do dinmun wa saqa o ku da Korontannane. I ti: «Yara karen kaarini minna do minna baane?» A wa kaarini Muuju. Karan fooron do dinmun wa saqa o ku da Muujuntanturo. I ti: «Yara karen kaarini minna xadi?» A wa kaarini Tosawa. Karan fooron do dinmun wa saqa o ku Tasawannane. O ti: «Negentejan do Jaameraga tagen ni an dan ken maame, Tinbijirinke ma Baxalijirinke. Fonnanlijen Naanun Kabi Maxan Diba Boroge Jaawara. Maxan Naanun dag'i danja Baanogedu, Baano Naanun dag'i danja Tunbunsiga.» O ti: «Huquhuqun Tanjigo, a wa selladunka yaatene, Huluhulun Kiide, Xontiramaxan Xonsegejan.» A xa bogu Janbannara do Kajaqe do Haraxatte ya. A bogu wujunen do komo naxati do kara xooron naxati ya. Njaaranu yogonu xa ti karen ni wujunu naxati do kamo naxati do tannaxate do kara xooro naxati ya. Xa karon ni kara xooro ku naxati. Baawo wujune ke do komo naxati do tannaxaten toxo arabakaren ŋa Londondo a do xosin bononde. Karo ku naxati yan toxo.

Kajaqe do Haraqatte kare o da ken tage xa kuupi nan t'a da «Kaarega Duuxansi». Gell'axa ga na bara kun maamo, o na t'axa da «Tinbiri Kome, Tinbiri Sinxinten Kome, Dandan Kome, Dandan Toxomanken Kome. Xaabu Kome, Xaabu Gajanbure Kome, Alla Roxonnaanu». Alla feti fillo, baane ya ni. Selli yonki ga na kanu yonki ya kuŋa, an ra w'a

sigindini Alla sigiran ɲa. Kutu Kanmu Tage Maxan Mukke Soxona Alla Roxonnaanu. A ga baranxapundi tebullen ɲa koota be Baaraago, a ri yere din botonton naxa. A koota yaaxen wa xo kiyen dundunɲe. A ma tage ɲi baran ɲa, sefe ma ri tagadunma. Ken koota ga na kije siine su, Baaraago wa sangana kanme kutiye xasu ɲeru, a bitaɲerundin laxasara, tagadu su wa bakka kisima Baano a wa ɲiɲankunmen kutunu, a wa taaxunu a wa ganberen tinmi tagadu wa sangana. ɲiɲankunmen ga bogu kitten di ya ni, a ga ri wanxarinxollen ɲa, ken laada baananne ya ni. Tagadunma yaxarun wa taaxunu i wa «yewon suguunu, Baano wa wanxaren tinmi. Tagallen yugu wa regene. Ken tage ga ri koota fana, a ma tage ɲi no sakkati tagadunma. A da dinmun kara. Siinayillakara, laadan sange ke ri xadi, tagadu su da me ɲi. I ga dinmun lijoyen ɲa, a baranxapundi tabullun me naxa, a ri yere dinbotonton naxa. A ma tage ɲi baran ɲa, sefe ma ri tagadunma. Siina sikkandi Baano ti: «Tagadu.» I ti: «N naamu.» A ti ke be g'a yi ku siino filli a g'o lasaaransangen bonondini, a ga na ri yirigi i ke nta gill'i batten di. Tagon renmun xosi soyi Baano yi ya. Baawo, i w'a tu ti tagedunma ni xaaxante ya. I ga bogu falle i tox'a koono nan ti: «Xa an n'a tu Baano da diganfakka ko lenki de.» Alla xos'a ɲa ma laxasaransange ke kootan ga kijene. I su da me ɲi baran ɲa. Dinmun ga kije i liɲora, Abiraama renme Jaamera Soxona,

Kutukanmu Tage Maxan Mukke Soxona, a berenxepundi tabullen me naxa a ri yere dinbotonton naxa.

Tagon sanqi. Baano toxo taaxunu batten ɲa a wa korondonsin ɲa. A ti: «Alla kome.» Baano ti: «Alla ya n'i komo siren tu.» Anha!, a ti: Siino sikki yirigi, siina fana i ga ri, axa haqe be ga ɲi yere baane ma sigi n'i dugu, a su daga, an xa yinme daga d'i ya. Siina fillandi i ga ri baane ma sigi n'i dugu, a su daga, an xa yinme daga d'i ya. Yirigi ya ni siina sikkandi, a su wuru, an ken toxo taaxunu an d'i dugu. An ga d'i dugu ti maana be i w'a mulla na ken tu. Baano ti: «Alla kome ke.» A ti: «N naamu.» A ti: An n'a tu i ke ga taaxu i ga d'an dugu, i ke d'an tu ya, ken ya saabu da i ga taaxu i ga d'an dugu. A ti: «An ga ma ɲi an ga ke be tu, a ga na juwind'an ɲa waajibi an wurunu ya, yugu xoore xa fo bure feti wuruye. Xa an ga na wuru an na saage katt'an falle. An n'a tu ke be ga no. An ga n'a tu, a ntaxa kannu.» A ti: I ke d'an tu ya, ken ya ni i ga taaxu i ga d'an dugu. A ti: An ga d'i tu ti maana be an deliilu? A ti: «Ke be g'an kitte a ga ni tuntun ɲa, jarintafaten tuntun ya ni. A ya n'in ke tunkanu maxa. A fillandi, ke be g'an kitte a ga ni guja, a ya n'in ke tunkanu maxa. Ke sikkandi be g'an kitte a ya ga ni fuluma xalisixullen ya ni a g'an maxa, a mexen binninman ya n'in ke tunkanu maxa.» A ti: «Xanpa ke be g'an kitte, kanɲen ya ni a g'an ken maxa, a mexen

binninman ya n'in ke tunkanu maxa.» A ti: I ke d'an tu ti ke ya. Saasa jarintafate ke gujan d'a tuntu, tagon faayi ga d'i ya faraaxu sanbandigen faten ɗa.

Ken bire a ti: «Baano!» Baano ti: «N naamu.» A ti: I ke w'a mulla an n'i kuupi janmun d'i xante janmun ko i n'a mugu. A ti i na ti «Tinbiiri Kome». A ti: I na jum'an ɗa. A ti i na ti «Tinbiiri Sinqinten Kome». A ti: I na jum'an ɗa. A ti i na ti «Dandan Kome». A ti: I na jum'an ɗa. A ti i na ti «Dandan Soxonanken Kome». A ti: I na jum'an ɗa. A ti i na ti «Xaalinnen Kome.» A ti: I na jum'an ɗa. A ti i na ti «Xaalinne Soxonanken Kome». A ti: I na jum'an ɗa. A ti i na ti «Xaabu Kome». A ti: I na jum'an ɗa. A ti i na ti «Xaabu Gajanbure Kome». A ti: I na jum'an ɗa. A ti: «Alla roxonnaane.» A ti: «Kutukanmu Tage Maxan Mukke Soxona, Jaamera Fade. Jaamera Faara Muuna, Jaamera Faara Mindixe, Jaamera Faara Jebijebi. Gaqu Jiben do Saxaraako Jibe, Kabanne Xo Qunxa.»

O n'a ken kuupi nan ti: «Simiina Kome Jibangallu Yaari Faraba.» A bogu Jaamera ya di. A xa giri Xayamanga ya. A ga ri tonbonjen kanma ya ni, o ga da ke janmu xir'a yi. Tago! Gell'axa nda bara kun maamo kuupi janmun d'i xante janmun ɗa, janmu tana w'o maxa o ra g'a koono.

Xattan Wuta Soxooden do Laafuraga Saamuganke Kome Soxoode Nangu Daado, Sigine Boromunna Boro, tunkantagen na ken ya. Baano Juguru, Naajen

tunkan tagen n'a ya yi, Bano Juguru. Tunkan tagen ni ken ya, Kayido Maama, Naapen tunkan tagen ni ken ya: Kayido Maama. Asa Jangunne do Haawa Jagunne, i maamalinun sugi, i yugun sooman ni Yugudu Salle Sijera, a wa saqa Xunanmo. Yugudu Salle faaba ya ni Tanga Baraye Kome. Tanga Baraye Kome faaba ya ni Tange Nogome Kome. Tange Nogome Kome faaba ya ni Misiide Wure Dengejaanu. Ken faaba ya ni Salle Xunba, a do Salle Faraba. Tukurunun tanga joofe ni ken ya, Naani Asa. Xa Sejero ga gilli Sejeega koota be, a do Forogofana Fuuge ganbari tinmaana ri.

O ti Garan Pare, Garan Gangarinken Faaban Pare. O d'a xa kuupi nan t'a da «Sanbaaxe Kome Yaari Faraba», tagen ya ni, a xa giri Xayamanga. Gell'axa nda bara kun maamo xa yi, o na t'axa danja «Bunnanma», a do «Waalinanma». Sanba Jaalige do Jaalige Fenda, Xose Tugunnera Naanura Tage, Soxoode Bonoseeno, Soxoode Sude Bononten sug'i danja ni Bonoseeno. Soxoode ma ni Kuta Tuure, faaben ni Tigan Siisaaxo Bonoseeno. Soxoode ma ni Banna Takko Tuure, Soxoode faaba ni Tigan Siisaaxo, Soxoode ma ni Asa Jelifan Tuure, faaben ni Tigan Siisaaxo Bonoseeno. Soxoode ma ni Asa Misaane Jelifan Tuure, a faaba ni Tigan Siisaaxo Bonoseeno. Soxoode ma ni Dikkiken Tuure, a faaba ni Tigan Siisaaxo Bonoseeno. Soxoode ma ni

Sanderiyan Tuure, do Sanderiyan Maxan Misaane Tuure, a faaba ni Tigan Siisaaxo Bonoseeno.

A ken ya ni a ga wull'i da suxuba baane, saafin ga bog'a yi. A faaba Tigan Siisaaxo ga wull'i da soxuba baane, a ga d'a wutu, a d'a ga daga moodin sagata Xuulu. Moodi ke ga da saafin boosi, a ti:

«Bunnanma Tage Soxoode!» A ti: «N naamu.» A ti: «Saafi ntax'an ken Soxoode kuttu abada.» A ti: «Xa Bunnanma Tage a ntaxa Soxoode bangandini saafin tabade ga nta bakka ke be ya taagumance yi.»

Ken Bunnanma do Abudunanma Tage Soxoode, a ken yan xusa wull'i du danja soxuba baane, a ga butu na kaafan wutu, a ga d'i teye ke saga n'i noogen betu. Bunnatankon do Saamuganko, i kafi me yi tagadu. I ti: «Bunnanma Tage Soxoode!» A ti: «N d'axa jumi.» I ti: «Tuuru ya n'an ja ba ma waxe ya n'an ja?» A ti: «Tuuru fe waxe fe.» A ti: «Bunnatanko do Saamuganko, tagallenme be ga wullini soxuba baanen ja, na kaafan wutu n'i teyen saga, n'i noogen betu, gelli tuuru do waxe ga fe, a na xur'axa danja nan ti ken ni ren balanbale ya.»

A xosi laadan taaxund'i danja Bannamaaxu, na laadan taaxund'i da Kabamaaxu, na laadan taaxund'i da Kebesu, na laadan taaxund'i da Bekkesu, na laadan taaxund'i da Tawurixaare, na laadan taaxund'i da Banbixaare.

A koota a laada fana taaxunte, a ti: Taga xuson yaxun ma daga tagallen yugo su da. A da laadan taaxundi. Tagan ren yugo su, yaxarin xuson ya g'an maxa, a ga na ni faalene, i jonana a kinni Bunnanma tagen fina ya, a d'a na koyen biton peri na. Koyen ga na tinme, a na Baanomaxa renmen xiri. An na tagadu kafu me yi, o na me ni Baaraago batunmisiide na. O ga na me ni, a na ti Baano! Tagon renmun tirindi o ga siinen xasun haqe be, o ga siinen kootan haqe be, i n'a ko. Baano na tagon renmun tirindi i n'a ko. I ga n'a ko nan duguta, Baano na ti: «Bunnanma Tage, an ma tagon renmun digaamen mugu ba?» A na ti i d'a mugu. A na ti Baano a ko tagon renmun da n'a wutu yirigin da, ke siine, a ke xaso n'a wara waaga da ke siine da ke koota, gelli ke yaxare ga na renme be saara, renme ke yinmen nan siyi a nan kuuji «Siisaaxo Tanbaseenu Seenubugunke».

A da ken laada wurundi tagon kanma tannaxate siine. Tagon toŋ'a di. A ga ri ro xirisaaxun na, a da Baano xiri nan ti a na tagadu kafu me yi. Baano da tagadu gansi i da me ni. A ti: Tago! I ke Soxoode Siisaaxo yan d'axa xiri, i ga ni Bunnanma do Waalinanma Tage. I ga ni i ga da laada be taaxundi Baaraago, ken ni xusuyaxun ya. Saasa i xoraaxu, i renmun d'i kisimarun duurun ya ni keeta. I w'a mulla na laada fillandin taaxundi. I ti: «Ken laada fillandi xa ni kan na?» A ti: Tagallen yaxare be an ga

d'a muuru i ma d'i faaba yi, i ga d'a kin'an ɗa, a yaxun falle, a ga leminaaxun di, ɗarun gan liɗ'a yi, yillen ga na kare, o do futuron sallen naxa, i ke kaccingolle ke banbanten na batunmisiide ke ya yi yere. Koson kalannen boyinten w'a kanma. Fo w'i yinmen wure, fo w'i taanun wure. Kaafan w'i yinmun ɗa, kaafa ke toxon ya ni. Lemunu axa su na daga doome axa nta saagene do me. Jaxanbatundon w'a maxa a koota, a toxon ya ni. A ga ma xanan takki, a wa xonno xoten ɗa. A koota dokkon w'a maxa, a toxon ya ni Finkinte Miirimaara, a ga nta xanan ɗa, a wa xonnen ɗa. ɗarun gan liɗi tagallen yugo su yaqen ɗa, a nan maxa batunmisiide ke kutu ti i wa dagana lanben ɗa, billa haaju tana. Sere wo sere yaqen ga da batunmisiide ke kutu i ke Soxoode ga d'a tirindi a ga ɗa tagallen yaxaren ya, a ɗarun siren ga ni, i w'i ɗunon xannen yette n'a kini Baano, a wa dagana a tuns'an kiina yi. An nan taaxu t'a yi a koota, i wa riini wuy'an yaqe ke ne. Laada be ga wuro ke wuyiyen kanma, i n'a xa ko, axa n'a mugu tago. I yinme baane, gunbo a do muudu tanmi. I Baanomaxa renmen baase, gunbo a do muudu tanmi. I Bajan renmun baase, gunbo a do muudu tanmi. A su kafumante, gunbu sikki a do tanjikke muude. Tage su n'i du do ken taaxu.

A d'i neega Jaawando Tuure kari do ke laada ya batte a koota. A Sooninke Silla, a d'a xa kari do ke laada ya batten ɗa. Kame do tannaxate do tago

naxati, a ti: «An ga ma xanan kari xonne nta yaagunu an ɗa.»

Tago ku renmun da laada ke sigindi. A da ke laada xa wurundi tagon kanma tannaxate a do siina baane. Laada ke ri ma a ga kijene Tugaane Mansa Faraba ya (Tugaane Janxa.) O ga ti tage ke be bogu Buyaagi Janxa konpen ɗa. Xayamanga taaxen ga bono, i ga daga taaxu i danɗa ni Karata do Karangille. I ga daga taaxu i danɗa Janbannaara, a do Kajaqe, do Haraxatte. Sunbununguufa do Waalinguufa. Ken koota, gelli ken tage futtanyaqen yiraamen nan bif'a yinmen ɗa, ma koota, a ma demu kijeene Baaraago batunmisiide ke ya.

Laada ke tooran ga xoto tagon renmun kanma, i da Baano xiri n'a senbendi, n'a yigandi, n'a fusi katta Tugaane Janxa yi, kuudo Soxoode daaxan na giri bakk'i kanma. Soxoode xa xooro a ken Tugaane Janxa ya maxa. I maanun filli ya ni. Soxoode faaba ga xenne, ken bire a roxen ya ni. Yogonu xa ti a waxati a ma siginten wa t'a yi xasu ɗeri. Furujan kaccun ri bogu saaxen ɗa.

A d'a wutu a d'a da gidanyugun sagata, kun ga ni Banbure ren yugu ku tanmi do karagon ɗa. A nda ri fo wo fo yi, nan dantax'a da, ken na ti: I ke ra nt'an marana an renme ke saabu da. Baawo kaane a riini ɗa toonojundanaan ya. A da gidanyugu ku wura nan duguta, nan ro waaxi yaxarun ga da renmu beenu saara. A d'i su wura, ma a ga riini Tugaane

Janxa yi, nan dantaxi. Tugaane yan t'a da: «N ma bisimilla.» A ti: «Marandaana nt'an ɗa, nan dang'in ke ya. Baawo in ma yan da konbon wara an ga d'a wutu. Ken bire marandaana nt'an ken ɗa nan dang'in ke ya.» A ti: «Tugaane!» A ti: «N naamu.» A ti: «Tagon kuttun ga da ke be wari, an d'a wari ba?» A ti: «N ma!» Saaxen ti: «N naamu.» A ti: Duna su ga n'i kitten bogu suurun yoqen ɗa doron watunte da. A xa n'a bakk'a yi ko danɗa? A ti: I ga da ke be war'an ɗa, i ke xa d'a wari. An ken fe mene! Ke renme be ga boyindanuku yi an maxa ya ni. Xa an do renme ke su maranden waajibinten ya n'i ke ya.

Tugaane yan d'a xoorondi.

A goto falle, a ga na daga sangabaran ɗa, i na renmu ku fusind'a yi. Fo na yille gaja yi, fo na yille baaxa yi, i na wuru i na daga, i n'a toxo, a ga wuunu, ma a g'a koono saaxen danɗa. Ken xa na ti: «In ti an nan tink'an gida yi. Baawo an faaba n'a ya yi lenki an ma n'a ya yi. An nan toxo tuntun butunu a wure, an na tox'a sin suusana, an n'a minindi. Tago ku renmun g'a yi nan sanga t'an ɗa ti ke be yi, ken wa riini kuti.»

A ga goto, a saage tintono gide ke di. Giden da korotun fo tugunun wutu n'i kin'a yi. A do tago ku renmun ga na me ji sangabaran ɗa, fo be ga na yille baaxa yi, an d'a ji wurunu, ken bire a ken xa na ja fanke yi. Fo be nda yille gaja, an ga na daga, a ken

xa na ja muusine. I leseme. I ga daga, i d'a moxon ko faabon danja. I ti: «Huun!» Giigiiren ja, a bogu yittikurunbo yi de! Giigiiren hinneyen dagante ya ni. Xa a hinneyen xenpen ni yere d'a ga nangallen sigindini ya. Nangallen ga sigi giigiiren faaba kan xoodon ja baane, hinneyen neme.

Ken bire ma a ga riini nan ri tojo korotun kanma. A laada ke faayi ga ri kije ken gide ya yi. I ga da Baanumaxan renmen huusi katt'a yi, a ri soox'a falle, a d'a yaqe ke ji no. A taaxu xolallenganbaren kanma, a toxo fanjaat'a yi a w'a tinmi, a wa sefen ja a wure. Taga yaxare ke, ma a faten ga wasene. A ga da fo wo fo wutu, n'a kini Baano yi, a na ti i ma ri ke muuru. Kuyifoonun ga neme, a ti: «Baasi fe.» «Baano! An na mani mulla?» A ti: Aahan! An ga d'i tirindi, a me wa du i ra w'i muuri fon kitta. A ti: «An ken yaxiye do saasa naxa, boron raqe ke an m'a wari, sigaali Baaraago batunmisiide ke an n'a guuga. Xa jarintankannun w'a di, Tigan Siisaaxo fo baanen do daaxan wa Baaraago batunmisiiden di, tagallen yaxare be warun gan liq'a yi xo an moxo ke, an kiina ga ni xaaxanten ya, ken ra nta katta Baaraago batunmisiide ke duxurana. Baawo an w'an kiina moxon tu, ken ya ni.» A ti: «Baano!» Baano ti: «N naamu.» A ti: «Mani digan danbe ni ke?» A ti: Digan danbe fe de! I ga ri do fo be i da ken ya ko, ma an na katu Baaraago batunmisiide ke dunkarana. Yaxaren ti: «Baano!» Baano ti: «N naamu.» A ti:

Baasi fe. An ga ri do ken baane ya, i xa wa laayidun kinn'an ɗa. Xunbane, Alla ga na duɗe, ma in xa ga daga Baaraago batun misiide ke faayi. A do Baano fate me yi.

A ga daga, tago beenu ga d'a su yi, a dantax'i da.

Tugaane Janxa ri, a d'i likkun yanqandi, likkun yanqayen falle, taga yaxaren da jiinun kin'a yi a mini nan yanqi. A da yiganden kin'a yi a yige. A yigayen falle, a da tunxanɗen sella, na gollijan yokkun kija no. Ken bire tagallen yaxaren ga na yaxi, an sooman ya ga ma fanlanfulaman rag'an ɗa, an kiina ga na taaxu tunxanɗen ɗa tan, fallanfulaman w'an ken maxa, kaananfulaman w'an kiina maxa. A nt'an kabana an kaadungollu ku ya.

Tugaane da gollun joppa. A ga da mexen ro yinben di, taga yaxare ke ri, a da tuntun raga a w'a butunu. An faranfara, giyan w'a yi, a xannen liɗen ni. A xosi toxo nanta ke, a w'a monmonmono, a g'a mullin suugunu. A ga dalla ken ɗa ma a g'i xannen d'a wuttu kanmun ɗa. Tago beenu ga kara i ga da fo sirondi, a w'i koono baane baane. Mexen ga na dunbu i g'a yi n'a katu, a do suuge ke wa me yi. Busa busa busa, yaaxanjiinun toxo yanxana.

Tugaane d'i yinmen wutu, a yaaxen w'a yi yaaxanjiinun wa m'a siɗen wure. A d'a tirindi: Ke be g'a yi, i da mani j'an ɗa? A ti: An ma fo wo fo ja i ya. A ti: «Ko n da fo j'an ɗa?» A ti fo ma dabar'i ya. A ga xoto d'a tirindinden ɗa, a ti fo be g'i ya, i

wa kanna n'a ko. A ti: «A ko ke!..» A ti: I ga na har'a ko, an ra nt'a jaan'i da. A ti a ko i w'a jaana!

A ti: Gelli yiraamen nan r'i ke yinme ke kanma i nan ri an ka ke di, Baaraago batunmisiide ke wa do kaara su, i nt'a tu. I haqilen saxu ken ya kanma, i xa nan bogu i n daga Baaraago batunmisiide ke, i na non wari. Xa i sinme jarintankannun wa duna. Baawo Soxoode Siisaaxo wa saqa kaccingollen ja. Taga yaxare be ga na dangi jarun gan liq'an ja, a n'i wunon xannen ya yette n'a kin'an ja, an ga riin'a kin'an kiina yi. A wuro, a riini wuy'an ne ya. Nan wuy'an ken ne tagallen yugun nta jootini t'a yi, i nta kunpana t'a yi. I jootirafin d'i kunparafin ni mani? Ken ni laada be taaxunten g'a raqen ja ya ni, ken ga ni gunbu ku sikki do tanjikken muuden ja. A ti i sinme ken ya, i ra ga nt'a koono i ga d'i xallen ja yaaxanji ya.

Tugaane ti: «Ke ya ni?» A ti: «Yobo.» A ti: «Jokki an tuntunden d'an mexekatte ja, an na fo kaf'an xannen ja. Sallifanan sallen ga na xiri, an nan yanqi, yanqi moxo be gan liq'an da, an n'an du gemundi moxo be gan liq'an da, an na kali sennen katu. An tunbaari yaxaren na joŋoxollen wutu, a n war'an kaane. Axa na Baaraago batunmisiide ke kutu nan daga lanben di. An na Baaraago duxura.»

I jokk'i gollen ja. I ga duguta, laxaasaran ga kijene a yanxi nan gemu. I daga. I toxo dagana ma i ga kijene i ya. Soxode Soxonanlexinte, a giri. A ti:

«Baano!» A ti: «N naamu.» A ti: «Ke yaxare be faayi riini, ko yaqe ni?» Baano ti: «Bunnanman Tage!» A ti: «N naamu.» A ti: «Sanba Jaaligen Tage!» A ti: «N naamu.» A ti: «Ke be faayi riini, an ken w'a tu, in ke w'a tu.» A ti: Baano! I ke d'an tirindi ya, an ga m'a ko i wa fo bakk'an sigen ɗa!

Ken bire a ti: «An ga xooro Tugaane Janxa be doroko kanpen wure, a yaqen ya ni ke.»

A saage saqa i kaccingollen ɗa. I r'i dangi, i daga nonjo lanben ɗa. I ga ri xadi, a garbasu a taaxu, a saage Baano tirindini, Baano saag'a yi. I g'a ɗa xo i wa riini nan dangi, a saage garbasu na Baano tirindi, Baano saag'a yi. A ti: Baano an ga ma xanan kari xonne nta yaagunu! I ke d'i neega Jawando Tuure kari do ke laada ya batten ɗa. A Sooninke Silla, i d'a kari do ke laada ya xanjondanxotaaxun ɗa. A ti: Ken bire i wunon raga an nan dag'a tumsi Tugaane Janxa yi, nan ti wuro ke i wa riini wuy'a yaqen ne.

A da killen wutu, ma a ga riini. A do sefen ro Karantage ke xa kanma. A ga toxo sefen ɗa, Karantage ke d'a bisimilla. Ke be g'a maxa kuyi fo yi, a nda fo wo fo kin'a yi, a na ti i nt'a yi. A falle a ti: «Bisimilla. Ke be gan liɗ'an da a ko.» A ti: Soxoode Siisaaxo ya nda i xay. A wunon ya faayi ke. A ti: Laada be g'i maxa Baaraago, a sankunte nt'an ɗa. An yinme w'a tu. Ken bire i ra nt'i laada ke girindini t'an ken baane yi. Baawo i d'a ko tagadu su da,

woyili axa neega Jawando Tuure, i d'a kari do ke laada ya yi. A Sooninke Silla, i d'a kari do laada ke xanjondanxotaaxun ya. An d'an yaqen war'a bogu, i xa ra nt'i laada ke girindini.

A ti: Baano daga. An n'a ko a da t'a n maxa xoroti, kallen ga na ja xo xasonje, i ken nda kara a ya na ke yaxare saagandini. A n'a tu nan ti a gida Tugaane Janxa ya yaqe ni. Baano yille riini a d'a ko a da. A ti: I t'an nan daga t'a yi. An ga ma xanan kari xonnen nta yaagunu. I ga d'a ko an da moxo be, an n'a ko a da ken moxo yi. A saage riini a saage ku digaamu yi. A ti: I t'an nan daga an n'a ko t'a n maxa mungu, a gida Tugaane Janxa ya yaqe ni. A ga xooro ke be dorokokanpen wure ken ya digaame ni. A r'a saag'a di. A ti: Baano! An do wuno ke ga na saage riini ke kille, i wa fo bakk'an sigen ja. A ri ken ta sikkandi di a dantaxi. Tugaane Janxa ti: «Baasi fe. Baano wunon kin'in ja.» Baano d'a kin'a yi. A da taga yaxare ke xiri, a t'a na tuntun wutu. A d'a wutu. A t'a na tuntu. A d'a tuntu ma kore ke ga regeene, a da wunon sax'a kanma a d'a bi. A d'i yinme wunatan booxo a da xamo ku r'a di, a d'a siiti n'a kini Baano yi nan ti: An dag'a n'a ko a da ti: An bisimilla. A na duuduxoto de! Tagaaxude! A g'a jaana tagon kuttun ja moxo be, a n'a dabari i xa yi ken moxo. A n bisimilla. A baasu ku, gunbunuku sikki do tanjikke ke muude, kun wa yere a dalla. I ke xorot'a yi. Baano ga ri nan dantaxi Baaraago, tagallenmun d'a

ro me yi, i d'a ro deben di. Tagon renmun su jaxali. I ti: «Saasa ke, daaxa baane wa bakka o kanma . Baawo Soxoode do Tugaane, lenki wuro i wa me kitta baane ken daaxan wa bakka o kanma.»

Ken bire laxaasaran ga salli, Bunnanma Tage, a giri a d'i moxo sironi, a Baano renmen ware a kaane. I teje Tugaane Mansa Faraba kan ja. Ke be gan r'a da, Baano renmen w'a yi n'a ko. I ga riini Tugaane Mansa Faraba kan di, i d'a xa Baano renmen ni sikki, ke be gan r'a da a xa w'a koono.

Tugaane Janxa d'i bisimilla, na baasu ku sikki koy'i ya. I koyiyen falle, a da baasi naxatanden bagandi. A ti ken ni i ke yinme baasen ya. I xa da ken ja n'a laadan laxarafaga. Komon d'a dabari futo do tiye. I d'a ken gunbo ke d'a muudun tanmi futon wutu n'i kij'a yi. Ken d'a ni, a ga na ri tagallen yugo be kan ja, gell'an ga demu saq'an bullungiden kaaran ya, an n'an gujan wuttu bakka non ja ya. An na dag'a wara burollaqen ja. A ken gujan na boy'an bullungiden kaaran ja. Xa a ga ri Tugaane kan ja, a dag'i gujan boyi fontette, Tugaane garabasu a d'i gujan wutu bakka bullungiden kaaran ja. A dag'a boyi burollaqe. A d'a ken gujan wutu a r'a boyi bullungiden kaaran ja. A ti: «Taata!» A ti: «N naamu!» A ti: «Sax'an saxuran ja.» A ti i ri do laada tinmeyen ya. A ti: «La. N xoxone! An ga ke be jaana tagon su kaanun di, a yan jaana in xa

maxa.» Feyidan t'a lagiri saqa bullungiden kaaran ɗa. Tugaane saxu burollaɗen ɗa.

Naaxamen ga moyi, Tugaane ri sig'a kanma. A sugandindi gunbo be gan rox'i su yi, a ti i na ken deɗe katta Soxoode yi. A t'a battamaxen nan kin'a Baano renmen ɗa. Fo be ga ken batta, a ti ken nan kin'a bajallenmon ɗa. Gunbo ke be gan kifint'i su yi, a ti ken n'i ke yinme ɗaaxamen ya. I yige yigeye su xenpa. Soxoode ga giri, a d'i kittun wanqi. A ti: «Taata a barika.» «Eh!», a ti: «An futon d'an tiyen neme ya ba?» A ti: «A ma neme.» A ti: «N xoxone futon do tiyen yiga, a n'an kari, a n fasu i ga ti Tugaane da i xoxonen kari do yaxare yi.» A saage taaxunu a yige. A giri a sigi. A ti: «Taata noxo xenpan ni fakke ya.» A ti: «Futon do tiyen neme ya ba?» A ti: «A ma neme.» A ti: «A yiga xoxone a n'an kari, a n fasu i ga ti Tugaane da i xoxonen kari do yaxare.» Ma ta sikkon ga tinmene. A ti: «Taata!» A ti: «N naamu.» A ti: Tuuru ga nta sere be di hadamaren yonkinte an faxilen w'i moxon di an ra nta yillen yigana m'a ga d'an kari. An g'i do ke be naxa, an faayi ken ya koyini i ya.

Eh! A koota, i da ɗonxolonɗun sikki ɗa kanbaran ɗa, i ma toɗo. I bogu i ri burollaɗe, i da ɗonxolowu sikki ɗa i ma toɗo. I ri batunmisiide, i da ɗonxolowu sikki ɗa i ma toɗo Baaraago batun misiiden ɗa. I da me ɗi fanɗen raɗe, i da ɗonxolowu sikki ɗa i ma toɗo. I yanqa fanɗen noxo. Tagadu ɗaxali. I ti:

«Saasa ke daaxanun filli su wa bakka o raqen ɗa. Ma ken ga fe daaxa baane ken na bog'o kanma.»
Baawo i yanqa jin wure. Xa a ga na ɗi Tugaane ya ga na Soxoode ni su a ga n'i yinmen bagandi kanmun ɗa, o ga ti: «Eh, Tugaane an d'an xoxonen kari do yaxare batte a wa yanqana a ntaxa bakka. An d'an xoxonen kari do yaxare. Baawo yaagun neme haadamarenmen ɗa. Xa a ga na ɗi Tugaane ya ga na Soxoode kari su ken bire daaxa baane yan bog'o kanma, xa ken bire o g'o yinme muurunu daaxa ke be di a ma bog'i batten di.» Wuccen ga laatono, foren binbi. I ti saasa ke daaxa baanen ken bog'a di mene, i filli su ga ma bog'a yi su, baane bog'a yi. Wuccun ga laatono nan dalla, Tugaane d'i yinkollan wutu kanmu. Ken bire tagen su wa sikki. «Ee!» I ti: «Tugaane Janxa!» A ti: «N naamu.» I ti: «An d'an xoxonen kari do yaxare yi?» Tugaane yanqa jin wure. Iyo daaru soro ku, faabanbaanaaxun ɗ'o maxa, xa nakkariye ma ɗ'o maxa. Nakkariyen ya riini ti gaare, o ma ɗi gaarana. Baane su ga na taax'an falle, har'an xonne, a ga n'an fin ko, an jikkun baane.

Xoyi i tuwaaxun wa ken di ti yaaguransiraaxun di. I da ke ya ko jin xannen ɗa. Ken yan xusa dabari. I d'a ya toll'a taro, a xusa yanqa jin wure. A toxo jin wure ma dinma be wuron ga jengini. Tagon renmun yanqa kaanu. I ti: «Saasa ke daaxanun filli su bog'o yinme.»

Wuron ga laato, a ga laato, a saag'i yinmen bagandini. A yaaxen wa Baanumaxa renmu ku filli siginten wa jin xanne. A ti: «Alla komo?» I ti: «Alla ya n'i komo siren tu.» A ti: «Koonu baane ni?» I ti: «O ku Baanumaxa renmu, Baano renmu.» A ti: «Baano renmu!» I ti: «N naamu.» A ti: «Axa kun na mani muurunu yere?» I ti: «Tugaane Janxa.» A ti: «N naamu.» I ti: «O ku na mani muurunu yere? An ken feti keeni jin noxon ya yi ga ni? O dagana mani ko kaanun di?» «Ee!», a ti: «Tagon renmun ma daga kaanun di ga ni?» «Iyo», i ti: «Tugaane, an ti tagon renmun yan daga kaanun di, xa an ma ti o ku. An ga da tagen xaburun wari noxu su, an wa tagedunman xaburun jiini non ɗa.» Duna xase, o ma ti lenki duna ke de, baawo ken bire tagadunmaaxu do tagaaxu ga ni ke be yi, a ma sanku. Lenki tagedunmaaxu a do tagaaxu, a noonen yille ka gabe di, a ga kaanu beenu di, i yirigeene ya. I ti: «O ku ra nta dagana n'an ken toxo jin wure, na Soxoode Siisaaxo toxo jin wure ma baane ken nan ɗa bakkaana yi ya, o na kati nan ro kaanun ɗa.» A ti: «Baano!» A ti: «N naamu.» A ti i ke xa ra ntaxa bakka ke kuralle falle.

«Ayiwa,» i ti: «Ken biren ɗa an ra ga nta bakka ke kuralle falle, kallen ga n'an wutu jin noxon ɗa, kallen w'o ku xa wuttu jin xanne.» A yanqa jin wure a toxo sinmene, a falle a bogu a d'i tirindi xadi, i saage ke digaame ya di, a ti: «Baano!» A ti: «N naamu.» A ti:

«Baasi fe, seren wa dujeene i sunon dabarini d'an xanan batte, nan daga d'a liju. Baane w'a di gell'axa ga na feera kita ken di, ken bire in ra wa katta nan bogu.» I ti: «Ken ni mani?» A ti: I gida wa kaanu, a ga ni Sumaaye dinme, axa na dag'a sagata, a n dag'i yinme ten di, debe ke saahelin di. Te ke saahelinginge, wanxari tinje be ga sikki no, a ga xingijindaaren ja. Wanxare ke saahelinkitte, a na ken kutu. Ganmen ya n'a noxo, a n'a segu n'a ja dinme yi. A n'a kin'axa yi. Axa ga n'a kita n'a segendi n'a timi, axa d'a ga na ri sigi fanjen raqen ja, axa ga d'axa kitten war'a di, in katta nan bogu ken ya sababun kanma nan ro Baaraago. Ken ga fe, fo wo fo ra nt'in bagandini in ga roono Baaraago.

Axa ga na daga axa n'a ko in gida da: Te ke kaman wa no, munon ya ni. A ga na ri te ke ro raqen ja, a ga na j'a mulla nan ro, muno ke genm'a yi ya. I wa me digallenmaaxunu. I ga na me digallenmaaxu, a g'a tirindini fo fana be, ken ni a ga ri haaju be muuru ya. A na ti in ke ya n d'i xayiriini te ke. Xa i w'a dujayimuurunu, a ga na duje i na yitte ke kutu.

Tagadunmanun ga da faaren kijand'a yi, a ri ma a ga riini sigi te ke gingen ja. A ga kuujindi, muno ke bogu n'a jaabi. Ken muno ya toxon ni Jeeri. A yaqen toxon ni Jeerinagume. A ga dingira be, non toxon ni Tuunu. Tagaaxun joppeyen senben na non ya. A do munon ga masalallenmaaxu, a ga ri ti haaju be a d'a

dantaxi muno ke da: «In xoxonen ya ni a ga kallen do bireyen naxa. A ti i ra nta bakka fanjen ɗa ma ke yitte be g'i te ke saahelin ɗa, a kitte be ga do saahelin banje, ma in ga na ken ya kutu n'a kini ɗaxamalani ku yi, i ga d'a ɗa dinmen ɗa nan r'a katu fanje ke xannen ɗa, i na katu nan bogu.»

A ti: «In r'a muur'an ɗa, an na ɗamariyen kin'in ɗa na yitte ke kutu.» Munon t'a da: «Baasi fe, an ra wa tenkunu katta siino ɗeri xasu ɗeri bito ɗeri. In wa dagana i na r'an jaabi.» Sumaye ti ken nan laat'i da. A ti: «An ra w'in terinkana siino ɗeri bito ɗeri.» Sumaye ti a xa laat'i da. A ti: «An ra w'in terinkana bito ku ɗeri.» A t'a n laat'i da. A ti: «An n'in terinka dinmanu ɗeri.» A t'a laat'i da. A ti: An n'i terinka sannu ɗeri. A t'a laat'i da. A ti: «An ken na mulla n'a kutu saasa ya ba?» Sumaye ti: «Yobo.» A ti: An n'i terinka yaaxe komi wucce, i na r'an jaabi.

Yaaxe ke komi wucce, a jaabi fana. A ti i ke nt'a mulla na dinme ke wari. Sumaye xosi ken muno ya kari tuunu, na sewun gundon bog'a noxon ɗa.

A koota, jabura koccen xajene ti ken gundo ya.

Muno ke yaqe, Jeerinnagume, a koota a da ken ya toxo Xandunxarabacca.

A da wanxari botonten kutu n'a faasakku wanxari tinje ke wure. A nan ri taaxu tugun ɗa n'a meloxondi nan duguta, na Baano xiri n'a koy'a yi.

Sebelenkaccun ga roono boto be yi, i d'i koyi me yi.
A d'a boto.

Baano ti: «A ga toxo fo be yi ken ni fate be ga roono a raqen ya. Fate ke ra nta roono a raqe ma a n'a ni godongoda ya n kite a ra ga fete ke tigitini.»

Sumaye dinme d'i sanbandigen kari, i d'a soro futo do tiye, tagon do tagadunmanun su d'a yiga.

Baano da sanbandige ke faten wutu n'a kari, n'a mosi nan taaxu ti wanxaren segeden na. A konto na sebelen kacce kita fo be ga wanxare ke faten tigitini. Kotolli tinje be ga sikki Sumaye yaqen jooxe, i da xunanu peri kutu ken ya, Sumaye yinme wuna xase, i da ken ya na na godongoda ke fana t'a yi.

I ga ken lasamayen noxo, tage be janmun ga ni Saaxo, i wa tini Xellara Saaxo. A wa jogon xullen kanma, ma a ga riini jogomen tusindi Sumaye Jinme follaqe. A yanqa. A yanqayen falle, i d'a bisimilla. A ti: «Mani xibaare n'axa kun maxa yere?» I ti: «Xibaare be g'o maxa, Sumaye ya n da niinankunme be ga ni Baano maxa a ga tagadu su sangandini t'a yi kanme kutiye xasu nerun bita nerun laxasaran na laahidun kini nan t'a n ware. Baawo koota wa riini ken ra nta jongini a ga sere niin'i kan di. Baawo kitefon wa gabono, a muurundaanan wa roxono.»

Ken wanxare ya n kuti a ga kini Baano yi . Xa a segenden d'a lasama. A kori fate kitta a ga naana sebelen kacce yi. Ken Xellara Saaxo yan d'i

sikkaaran wasa n'i tuntun bagandi n'a sefindi, n'a fete ke kara n'a ja kacci misaanun ja. A d'a kini Baano yi. A t'a na wanxaren segedi ma i xa na taqe kita wanxare ke toxon di. Baano xusa ti: «Xellara ya fo ni dinme, Daali Moodi, a ya fo ni dinmen raxaranfate.» Xa Sumaye yan da wanxaren segu. Ken bire a da wanxare ke segendi n'a jongi kiyi baanen ja.

Jubude ke kaawayen falle a d'a yanqandi. A ga d'i kitten war'a di, Bunnata do Saamuga (Baaraago yugon do yaxare) a su bogu: «Mani xanne ni? Mani xanne ni?» Fo wo fo nda ri sigi, i na ti «Ee! Tagadunma ke ya jubuden xanne ni. Iyoo a ya ni ke yi! Iyoo a ya ni ke yi!».» Ken yan xosi j'o maxa suuge yi Baaraago tagadunma yaxarun g'a koono. A joppe tinmi tagon renmun ya da, kun ga ni Bunnata do Saamuga.

Ken bire a do ken wanxare yan da killen wutu nan ri sigi Tuunun fanjen raqe. A ga d'i kitten wara wanxari botonten di, «Yeewo» ke suugen ga wuti, Tugaane Mansa Faraba ga kati nan bogu.

A ga ro Baaraago, daaxa ke be jooten ga ni tagon renmun ja, daaxa xote ke, a ga ni Bunnanma do Waalinanman Tage, Sanba Jaalige, a do Jaalige Fendan Tage Manamanyaate, a do Fatamanyaate Tage, Tigan Siisaaxo Fo Baane, a ga ni Sooxode Siisaaxo yi, Soonibulunke. Sooni tagen daaxan ja yere ya yi. A xenpe Tugaane Mansa Faraba ya yi.

Nanxoorodulle

Koota dangi Baaraago taaxen noxo, nanxoorodullun kutundi. Nanxooro, tigakoromen j'o danja fonden ja a koota. Yaasa kiiten j'o danja futon ja Nanxooro a koota. Tahanne Xenjemu j'o danja suuren ja a koota Nanxooro. Ken koota tanjikke renme wa Baano maxa Baaraago, i wa Bunnata do Saamuga maxa. Ka ma ni tagadunma maxa a koota, i ga tini: «Ke ni tagadunmanun ka nooninten ya.» Tagadu su yan kappa, xirisaaxun ga tage be yi, i na dingira dabari ken noqu yi. Baano d'i xabiilan na yille non ja. Yillen ga na kare, Baano na xensendaanan girindi, a na ro do tagan kaanun ja. Ka su ga na ni i jaxamen xensene a wa Baano muuden xensene n'a kin'a yi. I nda kun kafu me nan duguta, a d'i na ri, nan r'i kini Baano yi.

I ga n'i jaaxamon kini yaxarun ja i ga d'i juri, yaxare su wa fo wuttu bakk'i juran ja, na fo wutu peccen ja, i na dag'i kini Baano yi. Xa a siine dullen xoto ma soron torun ga saage sikki do gondanxannun ja. Gondanxanne nda bogu ka be di, soron na daga sorosorondi gelli futuro. Ma an na logoma baane kita an ra ga xenqene t'a yi. Gollen ri xoto nan dangi ken ja.

Baano kije Tagadu xirisen ja nan t'a n'a ko tagon renmun da, i ke w'a mulla i wa saafarini. Baawo duna xoto yere do Alla ga newoye jaana. Siinen

yillen ga na kare, ma i ga saag'axa muurunu
Bunnatanko do Saamuganko.

Tagadu kafi me yi. I ti: «Baano, an ga da sefe be
ko o d'a mugu. An yinme ra wa dagana. Xa an ga da
tagadunman renmu ku be saara, Alla ga d'i ro o
warijaxen ŋa, an n'i toxo yere, o n'i taxandi me yi.
Fo be nda senbe i be yi, an ga na jinmulle be kita, an
d'a n'a mini. I be nda futo do tiye kita, an d'an
koren g'a yigana an d'a n'a yiga.»

Ken bire tage do tagdunma kitte nta yanqana
yokke yi doome. Tagadunman ga n'a ŋi an kan di, a
yugunman d'a yaxarinma, baane ya ga na ŋi, an n'a
duran yokken ya kinn'a yi.

I da Baano tanjikke ke renmen taxandi tagadu ya.
Baano d'i yaqen daga. Siinen yillen ga kare, a da
Baaraago mundu. A ga ri a teŋe xirisen follaqen ŋa,
a ma yokke yanxandi, a d'i kitten wara i wanxarin
xollen di. Tagon xirisen wurunten bog'a gem'a yi. A
ti Baano: «Bisimilla. Xa an ga da xalifa be tox'in
maxa, Alla d'i xalifan rag'a yi.»

Baano dangi. Ke be ga xirisen batta a daga a xa
ne. A d'i kitten wara wanxarin xollen ŋa . A xa
wurunten ga bogu, a da ke digan baane ya ko nan ti
a ga da xalife fo be tox'i maxa a kara.

Tanjikke ke renmen be Baano ga d'a toxo
xalifanden ŋa, tanpille ke do kabun su toxo

nanxoorodullun di. Tanjikkande ke ji Xellara Saaxo ya maxa xalifanden ɗa.

A ga ri Xellaara Saaxo gallaqen ɗa a d'i kitten wara wanxaren ɗa. A xannen ga bogu, Xellara Saaxo ti Baano renmen da: «Giri an nan bogu. Ke xanne be ga ni ke, an faaba ya ni, an na a jaabi.»

Tagadunman renme ke giri nan dag'i jubuden wutu. A d'a ga bakka konpen ɗa, a do faaben n'i kitten ro wanxaren ɗa a su yan ɗa baane. A jubuduxannen ga kuurunu, renmen d'i kitten wara jubuden di kan ɗa. Faaben saagei kitten walla jubuden di kallaqen di, renmen d'a jaabi kanbaran ɗa. A ri ma a ga riini boronɗe roraqen ɗa, a d'i kitten ro jubuden ɗa. Ken da renmen xa ji boronɗen boguraqen ɗa. A xa d'i kitten wara jubuden ɗa na faaben jaabi. Baano ti: «Xellara Saaxo!» A ti: «N naamu!» A ti: «Mani yitten kite an ken maxa tanjikken renmen su ga kara n'a toxo an ken xallen baane?» A ti: «Baano !» A ti: «N naamu.» A ti: «Sababu tana fe, Alla ga da sere be ɗa kisinte an kisini ya. In da kaccen ya siit'in renme ke do tagadunmallenme ke tan di, na baane su yetu boronɗen kaara baanen ɗa. In do fo be ga ri a ga nta sore fo bakka, in n'a bini ya n'a sedi i naxan ɗa, i na me firi katt'a yi. Gelli tagadunmallenme ke ya ga n'a kita, a n'a kanbu. In renme ke ken ga n'a kita, a w'a kinni tagadunmallenme ke yi nan ti a fina n'a yiga. A ga na kutte be toxo, i ke na ken yiga. Baawo xalifa

xoten ni. Alla ga d'an renmen kisi, a sababun ni ke ya.»

Ken ya ni o ga d'a ko nan ti: «Xellara ya fo ni dinme, a ya fo ni dinmen sebelenkaccu. Xellara ya fo ni dinme, a ya fo ni dingume. Xellara ya fo ni dinme, a ya fo ni dinmen raxaranfoto.»

I ti Daali Moodi Neenan wa Takkagedu, ma Kiitigedu, Madi Kandan ma ya ni Kandan Sumaare, faaben ya ni Soxona Buubu Kille Xoore. Madi Faatuma do Faatuma Gudonun ja baane, Suranyinmun do dabari. Ken Xellara Saaxo, a kuunijanmun ji Saaxo Wakkane Gurudameera Xara Siri Walla. A xa giri Xayamanga ya. Wakkane saare Maadiga, a xooro Maadiga, a da xaron kutu Maadiga, a da xaron jaba Maadiga, a da yuguxooranjunmun sikki wutu Maadiga. Maadiga si bononton koota, a da yugo raga a yuguraganten da yugo raga. I ti i wa ken yuguragante jalagini, a ti i n maxa i ke jalagi. I na Wakkane Saaxo ya jalagi. Baawo yugudarixaaya ya ni.

O ti «Sora Saaxo, Sora Biiba Saaxo, Sora Kotonban Saaxo, Sora Maajan Saaxo.» I ti «Saaxo Jonbeera, Saaxo Ganbi.» A koota ku yan ji Xayamanga. I bogu Wakkane Saaxo ya di.

Ken koota kame do tannaxate a do taganjanmunu naxati. Xa gingen ya na tage su do tage su naxa. Fo

be ga da tagadunman ja Saaxontagon xalle, a daliilun ni ke ya.

Sumaaye Jinme

Wanxaren Kutundaana, a do Wanxaren Segundaana, ken ga ni Sakkanne Sumaaye, a do Maabanne Sumaaye, Salumaxa Jinme, Kiranfinkinte, Wurunsaanante. An ga d'a wari i ga ti ken tage da: «Kiiranfinkinte Wurunsaanante», a wure feti yillen ga na kare a wa finkini. A do jinnanun ya tafunton ni. A yinme joppe jinnaaxun ya. Baawo a faaba Bala Fane, a ji Kayi toorikutten ya kanma fanjen noxon di. Sooninkantage ke ga net'a maxa ya ni, a ga ni Banbure Tuure, Sumaaye ken nta gollini kiye di an g'a fulamaxannen mukku ma wuro. Banbure Tuure ni ken fulamaxanne ya mukku, ma a siinon ga gabono. Koota yi, a ti: «Baano!» A ti: «N naamu» A ti: Wuron ga na jengi i ke na fulamaxannen ya mukku debe ke dan ke kaara yi ma fajiri, fulamaxanne ke na kuuru. I nt'a tu taganfaso be ga ni. Xa tagen yan gollini non ja. Xa i n'a mulla ke ga ja taganfaso su yi, i ke n'a murunu i d'a na me wari n'a tirindi ya. I n'a fo yaxare kita n'a yaxi, ma a n'i fo yaxare kita n'a yaxi. O n'a ja kappallenmo yi. Baano ti: «Yugu xoore, an ga n'an soomon ro bappen ja do ke be batte, an n'a kitana ya. Gell'an ga ma mungu an ma wanso, soron na ken wall'an maxa ya.»

Wuron ga ro, Baano da xollanganbaren wutu. A ri taaxu a kaara a wa fanjaati kanma n'a tinmi. A wa tini: «Woyi fanjaati wo, fanjaati d'o nama, fanjaati ganbaren ko ganbare nta baana. Woyi fanjaati wo, fanjaati d'o nama, Baaraagonko fanjaati dinmen do dinme nta baana.» Ma wuron ga jengini tage ke ga roono tunxanjen na. Fulamaxannen ga toxo du da, Banbure ti: «Baano!» A ti: «N naamu.» A ti: I ga da tage be fin k'an da, a fulamaxannen faayi bakka. I ke w'a mulla nan daga non duxura. Baano ti: An ga dagana, a nt'a naana i ke falle. O faayi dagana doome ya. Gell'an ga na na fanenkallaana yi, i ke na na a masalanjaana yi. Yere d'i ke billa a masala, kallen ga n'an wutu, i ke n'a na an da waxarindaana, i n'a na an danja kasankandaana, i n'a na an danja furunkunjaabaana, i n'a na an da suturindaana.

Tage ke giri, Baano do sefon wa d'a batte. A w'a kanma na fanjaati timi. Ma i ga riini Faadensoyaako, fanjen ragen na. Muno ke wa Kayen kanma, xurayen wa no. An tini kiyen ya ni. Tanjigon ya ni. A ga na fo wo fo dabari, an ga n'a wari, an n'a xanna baane ya. Banbure ga da salaamun war'a yi, a da du toxo Kayitoorikuten kanma na salaamun raga. A ti: «Alla ba ma sere?» A ti: I ke Banbure Tuure ya ni. An xa ni ko? A ti: I ke Bala Fane ya ni, xa i wa tini i danja Sumaaye. Ken bire axa bisimilla, maana be ga d'axa riiti.

A ti tage ke: Maana be ga d'o riti, an fulamaxannun yan d'o riiti. Alla wuro su ke waxati ga na kije, nan dag'a wara fajirinsallen ɗa, fulamaxannen ya n'an maxa i ke taron g'a di. I nat'an wallen maxa, nan xan'an kappallenmaaxun maxa. I w'a mulla i d'an nan kafi. «Ah!», a ti: «hadamarenme do jinna, kun kappen ɗa a xoten ya ni.» Banbure ti: «An ga na xani xo i ga xan'an maxa moxo ke be, o ra wa kappa. Xa an ga ma xani, o ranta kappa.»

A ga toxo deejeyen di, a ti: «Banbure!» A ti «N naamu.» A ti: «Kafi moxo a jaana kan moxo?» A ti: I n'a mulla o n yaxi me da ya. Baawo tagen ya n'an ɗa, i ke na tagen ya. A ti: Baasi fe, xa fo yaxaren nt'i ke maxa de! Banbure ti: Fo yaxarun w'i ke maxa. Renyaxaru tanmi do karago w'i ke maxa. A koota i masala, ma i ga laayidun kinni me. Xunbane wuron da ken waxati a do renyaxaru kun ri. Ke be ga na gem'i ya, i na ken wutu. A koota wuro, a do renyaxaru ku daga sigi. A ga ke be mulla a d'a koyi Banbure yi. I d'a futtun kat'a da, n'a yaxun dabari. Alla ri warijaxen kini renme ke yi. Jinnan do seren naxan renme. Saaxe ke ga sigi t'a yi, a xasu ɗerundi, Bala Fane bono.

A xennen falle, i da saɗantaaxen dabari, na yaqen rondi furujon ɗa.

Ken falle a ri jiidi ti ren yugo. Furujon bogu. Furujon ga bogu, i d'a koyi me yi renme ke toxon

gan xawa nan xiri ke be yi. Toxo gabe kon'a koota. Xa Banbure Tuure ti: «Ayil!» A ti: «Yaxare kiina ga na xenu a ga d'a siginten toxo, i ga waaginu ku beenu konno, toɗun ya ni. Xa an ga na jiidi a g'a ja ren yugon ya, an kiina yinme toxo ke ya ni a ga wulli.» I xusanta t'a danja ni Sumaye.

Ken Sumaye a koota, a xooro kisime ke maxa kaanun di. Hadamarenmen ya ni. Danben kon'a ya yi, Baano ga tini: «Sakkanne Sumaaye, a do Maabanne Sumaaye, a do Jogoranme Sumaaye, Saalumaxa Jinme, Kiiranfinkinte Wurunsaanante, Bonmu Tage Tuudoga Kamana Gille, Bonmu Tage Tuudoga Kamana Deppe.»

Xa, dusuuden wa suudene, tanasuuden wa suudene. Nbaaruu suuden wa suudene. Suudu buren ga nta, Daranxanba Dunben Xobe, Bicca Nogontarawuru. A ti: «Jippi dinmen wa fo lije tinmi, Tinxaroo lagaanon wa fo lije legeene.» Xeyenxaran Saanun Nanma Xarame Ganne. Maare ni ken tage Samarengoosi.

A ti: An ga na ku konju me ko, Nsanba ga Nooro, Nsanba Faraba Jinme ga Nooro xase, Gundungede ma Baaja Bure. Sira Sanba Jinme faaba ni Nsanba Jaaxa, a ma ni Yaxarinsire Mijaane. Faaben ni Nsanba ga Nooro, Nsanba Faraba Jinme ga Nooro xase, Gundungede ma Baaja Bure. Xunba Jinme faaba ni Nsanba Jaaxa, a ma ni Yaxarinsire Mijaane, faaben ni Nsanba ga Nooro, Nsanba Faraba

Jinme ga Nooro xase, Gundungede ma Baaja Bure.
Bintu Jinme Faaba ni Nsanba Jaaxa, a ma ni
Yaxarinsire Mijaane.